

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 05.04.2021
Published /Yayınlanma 27.05.2021
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Karataş, E.B. & Menekay, M. (2021). Covid-19 sürecinde okullarda entelektüel sermaye ile sosyal inovasyon arasındaki ilişki. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(69), 1196-1205.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2464>

Elmas Burcu KARATAŞ

<https://orcid.org/0000-0002-1828-9637>

Girne Amerikan Üniversitesi, Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi, Girne / KKTC

Prof. Dr. Mustafa MENEKAY

<https://orcid.org/0000-0001-9783-4965>

Kıbrıs Amerikan Üniversitesi, İşletme ve Ekonomi Fakültesi, Girne / KKTC

COVID-19 SÜRECİNDE OKULLARDA ENTELEKTÜEL SERMAYE İLE SOSYAL İNOVASYON ARASINDAKİ İLİŞKİ*

THE RELATIONSHIP BETWEEN INTELLECTUAL CAPITAL AND SOCIAL INNOVATION IN SCHOOLS DURING COVID-19

ÖZET

Mart 2020'de pandemi olarak ilan edilen Covid-19 salgını nedeniyle tüm dünyada günlük iş yapış pratikleri değişime uğramıştır. Bu değişim, eğitim alanını da etkilemiş ve yüz yüze eğitimin yerini online eğitim almıştır. Ancak online eğitimde öğretmen ile öğrencinin aynı ortamda bulunmaması nedeniyle eğitimin etkinliği tartışma konusu olmuştur. Bu çalışmada okullarda inovasyon ile entelektüel sermaye ilişkisi incelenmiş ve Covid-19 sürecinin öğretmenlerde entelektüel sermaye ve inovasyon algısı üzerinde değişkenlik yaratıp yaratmadığı değerlendirilmiştir. Farklı branşlardan toplam 456 öğretmen ile gerçekleştirilen araştırmadan elde edilen bulgular, okullarda sosyal sermaye ve inovasyon arasında pozitif yönlü ilişkinin olduğunu, Covid-19 sürecinde okul yönetiminden destek görmenin ve inovatif yöntemler kullanılmasına izin verilmesinin inovasyon ve entelektüel sermaye algısı üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Entelektüel Sermaye, İnovasyon, Sosyal İnovasyon, Covid-19, Eğitim.

ABSTRACT

Due to the Covid-19 outbreak, which was declared as a pandemic in March 2020, daily business practices have changed all over the world. This change has also affected the field of education and online education has replaced face-to-face education. However, since the teacher and the student are not in the same environment in online education, the effectiveness of the education has been a matter of discussion. In this study, the relationship between innovation and intellectual capital in schools was examined and it was evaluated whether the Covid-19 process created variability in teachers' intellectual capital and innovation perception. The findings obtained from the research conducted with a total of 456 teachers from different branches show that there is a positive relationship between social capital and innovation in schools and that support from the school management and allowing the use of innovative methods in the Covid-19 process has an effect on the perception of innovation and intellectual capital.

Keywords: Intellectual Capital, Innovation, Social Innovation, Covid-19, Education.

1. GİRİŞ

Sermaye, iş dünyasının en temel kavramlarından biridir. Kullanım amacına göre birden fazla anlama gelen sermaye kavramı, her şeyden önce toprak ve emek ile birlikte üretim faktörlerinden biridir. İşletme, sahip olduğu sermaye ile gelir elde edebilmektedir. İnsanlar tarafından üretilen ya da mal ve hizmetlerin üretiminde kullanılan tüm mallar, sermayeyi oluşturmaktadır. Dolayısıyla sermaye, üretim tesisi gibi fiziksel varlıkları içerebildiği gibi, yatırım portföyü gibi finansal varlıkları da içermektedir.

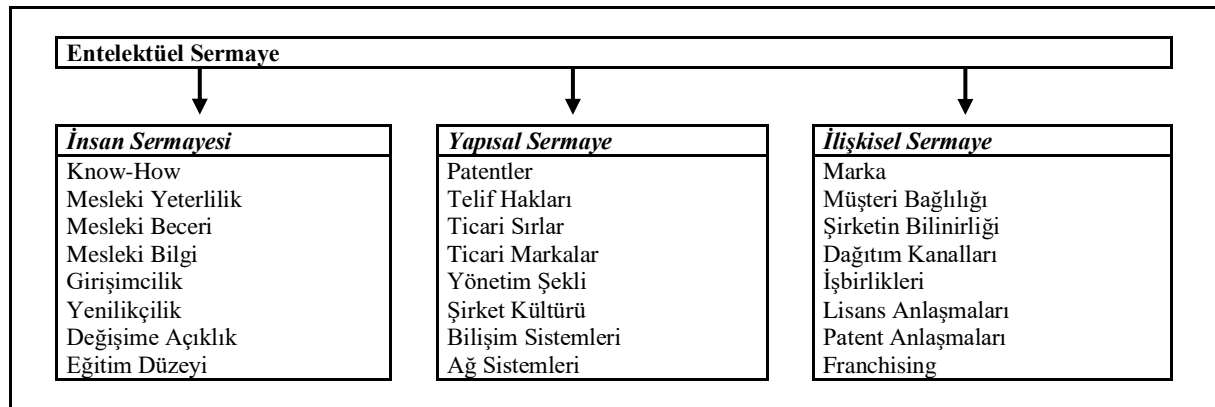
* Bu makale Elmas Burcu KARATAŞ tarafından Girne Amerikan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde Doç. Dr. Mustafa Menekay danışmanlığında hazırlanan, "Covid-19 Sürecinde Okullarda Entelektüel Sermaye ile Sosyal İnovasyon Arasındaki İlişki" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir

Ayrıca işletmenin gelir elde etmesine katkı sağlayan çalışanların bilgi, beceri ve yetenekleri de insan sermayesini oluşturmaktadır (Apalı, 2018). Her ne kadar para ve sermaye aynı şey zannedilse de birbiriyle ilişkili ancak birbirinden uzak kavramlardır. Para, üretim faktörlerini satın almakta bir araç iken, sermaye işletmenin kaynaklarını ifade etmektedir (Sakıncı, 2018).

Görüldüğü üzere sermaye kavramı hem fiziksel sermayeyi hem finansal sermayeyi hem de insan sermayesini içermektedir. Geleneksel üretim faktörlerinden biri olan emek, çalışanların üretime katılırken sergiledikleri fiziksel çabayı ifade etmektedir. Ancak günümüzde insanın emeğine ve kas gücüne dayalı üretimin yerini otomasyon ve bilginin gücüne bıraktığı düşünüldüğünde, insan sermayesi kavramı da geniş bir kavram olarak kalmış ve özelde entelektüel sermaye kavramı ortaya atılmıştır.

Entelektüel sermaye, rakipler arasında farklılık yaratıp sürdürülebilir rekabet avantajının kazanılmasında kritik roller üstlenen bir unsurdur ve bilgi ve enformasyon ekonomisinin başlıca hammaddesini oluşturmaktadır (Çalışkan, 2015). Entelektüel sermaye, işletmelerin her geçen gün bilgiye daha fazla ihtiyaç duyduğu bir ortamda sahip olduğu patentleri, süreçleri, yönetim becerileri, teknolojisi ve tedarikçileri de dahil olmak üzere sahip olduğu tüm bilgilerin ve tecrübelerinin toplamıdır (Örnek & Ayas, 2015). Bir başka bakış açısına göre entelektüel sermaye, daha yüksek değerli bir varlık üretebilmek için elde edilmiş, içselleştirilmiş ve harekete geçirilmiş bilgiyi ifade etmektedir. Buna göre, entelektüel sermaye, kurumun çalışanlarının yarattığı potansiyel ve bu potansiyelin gerçeğe dönüşme kapasitesidir (Türkoğlu & Çizel, 2016).

Entelektüel sermaye, işletmenin maddi nitelik taşımayan varlıklarının toplamı olduğundan, kavramı daha iyi anlayabilmek için bileşenlerinden de söz etmek gereklidir. Entelektüel sermayeyi tanımlamaya ve unsurlarını belirlemeye yönelik çalışmalarda bu sermaye tipinin tek boyutlu bir yapı göstermediğini, bireysel, içsel ve dışsal, organizasyonel, şekilsel, sistemsel birçok değişkene sahip olduğunu gösterilmiştir. Ancak entelektüel sermayenin insan sermayesi, yapısal sermaye ve ilişki sermaye olarak üç boyutlu bir yapısı olduğu genel kabul görmüş durumdadır (Topaloğlu & Karakozak, 2017).

Şekil 1. Entelektüel Sermayenin Bileşenleri

İnsan Sermayesi: Entelektüel sermayenin insan sermayesi bileşeni, kavramın en temel boyutunu oluşturmaktadır. Çalışanların tecrübesi, bilgisi ve yeteneklerinin tamamı olan insan sermayesi, çalışanlar tarafından değer üretiminde kullanılan yetkinliklerdir. İnsan sermayesi, çalışanların teknik bilgi ve becerilerinin yanı sıra zekâsı, güvenilirliği, sadakati, yaratıcılığı, paylaşımcılığı ve yardımseverliği gibi niteliklerini de kapsamaktadır (Sezer & Ak, 2017). İnsan sermayesi, teknik bilgi, eğitim, yeterlilik, bilgi üretebilmek için hevesle çalışma, yetenek oluşturma ve geliştirmeye yönelik çalışmalar ile girişimcilik ruhu, yenilikçilik ve değişime açıklık gibi unsurlarla karakterizedir (Keskin, Ayar-Şentürk, & Beydoğan, 2018).

Yapısal Sermaye: İşletmedeki insan faktörünün dışında kalan ve bilgi üretiminde kullanılan diğer unsurlarından oluşmaktadır. Yapısal sermaye, insan faktörünü dışlamamakta, aksine insan sermayesini destekleyen altyapıları ifade etmektedir. Çalışanlara aktarılacak bilgilerin kaydını ve gerektiğinde bilgilere ulaşmayı sağlayan yapısal sermaye, veri tabanları, organizasyon şeması, yönetsel süreçler, işletme stratejileri gibi fiziksel olmayan bileşenleri içermektedir (Sağır & Gönülölmez, 2019). Yapısal sermaye, işletmenin ürün ve hizmetlerinin üretimini sağlayan strateji, sistem ve süreçlerin toplamıdır ve işletmenin değer üretebilmesi için gereken süreçleri ve sistemleri içermektedir (Akın, 2019).

İlişkisel Sermaye: İnsan sermayesi ve yapısal sermaye tamamıyla işletme içerisindeki unsurları dikkate alınırken, ilişki sermaye ise tamamıyla işletme dışındaki unsurlara odaklanmaktadır. İlişkisel sermaye,

işletmenin çevresinde yer alan kişi ve kurumlar olup işletmenin tedarikçileri, müşterileri, yatırımcıları ve ortakları ile olan ilişkilerinden doğan karşılıklı memnuniyet ve bağlılık temelli entelektüel sermaye unsurudur (Yılmaz & Kumkale, 2019). Müşteri olmadan işletmenin ayakta kalması mümkün olmadığına göre, entelektüel sermayenin nihai hedefi ilişkisel sermayeyi oluşturmaktır (Ölçer & Şanal, 2007).

İnovasyon ise Latince kökenli bir sözcük olup Türkçede yenilik, yenileme, yenilikçilik gibi anlamlar içermektedir. Bilginin, işgücü ve altyapının da kullanımı sayesinde ürüne dönüşme sürecidir. Oslo Kılavuzu'nda ise *“İşletme içi uygulamalarda, işyeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde yeni veya önemli derecede iyileştirilmiş bir ürün (mal veya hizmet), veya süreç, yeni bir pazarlama yöntemi ya da yeni bir organizasyonel yöntemin gerçekleştirilmesi.”* olarak tanımlanmıştır (Kavacık, Yelken & Sürmeli, 2015).

İnovasyon, kurumsal olarak da düşünülebilecek bir kavramdır. Organizasyonel yapıda yapılan bir yenilik ya da organizasyon için yeni olan bir düşüncenin hayata geçirilmesi olarak belirtilebilir (Burmaoğlu & Şeşen, 2011). İnovasyonun başarısı, beşeri ve maddi kaynakların en etkin şekilde harekete geçirilmesi ile doğrudan ilişkilidir. Bu süreçte kurumsal faaliyetleri yerine getiren çalışanların ve yönetim kademesinin desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Çalışma yöntemlerinin değiştirileceği ve bu değişikliğin kurumun geleceğini daha iyi hale getireceğine çalışanların ikna edilmesi, inovasyonun başarısı için önem taşımaktadır (Şengül, 2015). İnovasyonu kademeli inovasyon, radikal inovasyon, ürün-hizmet inovasyonu, süreç inovasyonu ve pazar inovasyonu olmak üzere 5 alt başlıkta incelemek mümkündür (Coşkun, Mesci & Kılınç, 2013):

Ürün İnovasyonu: Farklı ve yeni bir ürünün geliştirilmesi, ya da mevcut üründe bir değişiklik yapılarak pazara sunulmasıdır.

Hizmet İnovasyonu: Bir işletmenin yeni ve farklı bir hizmet geliştirerek pazara sunmasıdır.

Süreç İnovasyonu: Mevcut ürün ya da hizmeti daha iyi, daha ucuz, daha verimli ve daha etkin şekilde piyasaya sürme yöntemleri geliştirilme, maliyeti azaltma, teslimat süresini kısaltmadır.

Pazarlama İnovasyonu: Mal ve hizmetlerin kabul edilirliliğini arttırabilmek adına ürünün tasarımında, yerleştirmesinde, promosyon ve fiyatlamasında değişiklikler yapılmasıdır.

Kademeli İnovasyon: Adım adım yapılan bir dizi gelişim, iyileştirme ve yeniden yapılandırma faaliyetlerini içeren faaliyetlerin sonucudur.

Radikal İnovasyon: Yoğun Ar-Ge sürecinin sonunda, devrimsel nitelikte olan, sürekli olmayan farklı bir inovasyonun pazara sunulmasıdır. Benzersiz özelliklere sahip, performans konusunda önemli gelişmelere sahip ürün, hizmet ve süreç oluşturmaktır.

İster özel ister devlet okulu olsun, tüm okullarda da maliyetleri ve israfı azaltıp verimliliği arttırmak, sınırlı bütçelerle daha kaliteli eğitim verebilmek gibi nedenlerle entelektüel sermaye ve inovasyona yatırım yapılmak durumundadır. Eğitim kurumlarının “üretimi” eğitim, “ürünü” ise başarılı öğrenciler olduğu düşünüldüğünde, yeni neslin kalitesi yüksek bir eğitim alması ve gelecekte kalkınmanın temelini oluşturmaları için eğitim kurumlarının da entelektüel sermayeye yatırım yaparak inovatif yöntemlerle öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmaları gereklidir. Bu noktada okul yönetimlerinin inovatif yöntemler konusunda öğretmenlerini cesaretlendirmesi ve bu yeni yöntemleri desteklemesi gereklidir. Böylece öğretmenler de öğrencilerine daha faydalı olabilmek için kendilerine yatırım yapacaklar ve bu da okullardaki entelektüel sermayenin artışına katkı sağlayacaktır.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2020'nin mart ayında pandemi (küresel salgın) olarak ilan edilen Covid-19, tüm dünyadaki iş yapış şekillerini değiştirmiş, insanların bir araya gelmesinin sağlık açısından sakıncalı hale gelmesi nedeniyle gündelik hayatta karşımıza çıkan en basit aktiviteler için dahi yeni pratikler meydana gelmiştir. Yüz yüze eğitimin de bu nedenle terkedilerek online (çevrimiçi) eğitime kayması hem öğretmenlerin hem de okul yönetiminin mevcut eğitimlik ve yöneticilik rollerine farklı roller eklemeleri gerekliliğini doğurmuştur. Eğitimin online alana kayması ile klasik eğitim modellerinin uygulanamaması yenilikçi eğitim modellerinin uygulanmasını mecbur kılmıştır.

Covid-19 süreci ile birlikte eğitimin online ortamda yapılabilmesi, online eğitimin yüz yüze eğitim kadar etkili olması gerekliliğini doğurmuştur. Ancak sınıf ortamında bir araya gelemeyen öğretmen ve öğrenciler için bu durum oldukça zorlayıcıdır. Çalışma, okullarda öğrencilerin daha kolay bir şekilde öğrenmelerini sağlayacak inovatif yöntemlerin kullanılmasında entelektüel sermayenin rolünü ortaya koyarak bu iki değişken arasındaki ilişkiyi ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır. Böylece

gelecek nesillerin yetiştirilmesinde okul yönetimlerinin inovatif yöntemleri desteklemek konusunda daha fazla istekli olması sağlanabilir.

2. YÖNTEM

Araştırma, nicel araştırma olarak kurgulanmıştır. Bu kapsamda öğretmenlerin görüşlerine göre görev yaptıkları okullardaki entelektüel sermaye düzeyleri ve okullarındaki kurumsal inovasyon düzeyi anket formu aracılığı ile toplanmıştır. Nicel araştırmalarda evreni temsil niteliğine haiz olan örneklemde elde edilen sayısal veriler ile araştırılan konu hakkında fikrin yönü sorgulanmaktadır. Nicel araştırmalar, sayısal verilerle yapılması nedeniyle objektif sonuçlar vermektedir. Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden bağıntısal ve nedensel modelden faydalanılmıştır. Bağıntısal model, iki ya da ikiden fazla değişken arasındaki ilişkinin tespiti amacıyla, nedensel model ise farklılaşan grupları birbiriyle karşılaştırmak amacıyla kullanılmaktadır (Gürbüz & Şahin, 2016).

3. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini ülkemizde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkököl, ortaokul ve liselerde görev yapan tüm öğretmenler oluştururken, bu kadar büyük bir evrene ulaşmanın zaman ve maliyet açısından mümkün olmaması nedeniyle örnekleme yoluna gidilmiştir. Kolayda örnekleme yöntemi ile ana kütle içerisinde ulaşılabilen ve katılımcı olmayı kabul eden toplamda 456 katılımcı ile araştırma gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Tahmini Örneklem Büyüklüğü

Evren Büyüklüğü	Önem Düzeyi	
	%5	%1
100	79	96
500	217	413
1.000	217	705
5.000	356	1.622
50.000	381	2.290
100.000	392	2.334
1.000.000	384	2.334
25.000.000	384	2.400

Tablo 1'de görüldüğü üzere %5 önem düzeyinde 1 milyon kişiye kadar evrenlerde 384 katılımcı yeterli olduğundan, örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu değerlendirilmiştir.

Tablo2. Kişisel Özellikler

	n	%
Cinsiyet		
Erkek	109	23,9
Kadın	347	76,1
Yaş		
18-25	19	4,2
26-34	122	26,8
35-44	231	50,7
45-54	78	17,1
55 ve Üzeri	6	1,3
Branş		
Türkçe / Edebiyat	30	6,6
Fen Bilimleri	16	3,5
Matematik	26	5,7
Sosyal Bilimler	46	10,1
Yabancı Diller	25	5,5
Resim - Müzik - Beden Eğitimi	24	5,3
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	289	63,4
Toplam	456	100

Katılımcıların %76,1'i kadın, %23,9'u ise erkektir. Katılımcıların yaşa göre dağılımları incelendiğinde, %26,8'inin 26 ila 34 yaş aralığında, %50,7'sinin 35 ila 44 yaş aralığında, %17,1'inin ise 45 ila 54 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların yarıdan fazlası (%63,4) din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenidir. Diğer branşlarda ise yaklaşık olarak dengeli bir dağılım söz konusudur. Katılımcıların %32,5'i 5 yıldan az mesleki kıdeme sahipken, %25,7'si mesleklerini 5 ila 9 yıldır sürdürmektedir. 10 yıldan fazla mesleki kıdeme sahip olanların toplam oranı ise %41,9'dur. Katılımcıların %73,7'si mevcut okullarında 5 yıldan az süredir görev yapmaktadır. Aynı okulda 5 ila 9 yıldır görev yapanların oranı ise %18,4'tür. Aynı okulda 10 yıldan fazla süredir görev yapanların toplam oranı ise %7,9'dur.

4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI ve VERİLERİN TOPLANMASI

Esen ve Maden-Eyiusta (2015) tarafından geliştirilen Kurumsal Sosyal İnovasyon Ölçeği ve Özdemir (2016) tarafından geliştirilen Entelektüel Sermaye Ölçeği eğitim bilimlerine uygun hale getirilerek kullanılmıştır.

Kurumsal Sosyal İnovasyon Ölçeği: Esen ve Maden – Eyiusta (2015) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, 5’li Likert tipte 23 ifadeden ve Sosyal İnovasyona Niyet, Sosyal İnovasyonu Destekleyen Örgüt Yapısı, Sosyal Değer Yaratmada Yenilikçilik ve Sosyal Farkındalık olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutların Cronbach’s Alpha değerleri, sırasıyla 0,90, 0,90, 0,89 ve 0,80 olarak gerçekleşmiştir.

Entelektüel Sermaye Ölçeği: Özdemir (2016) tarafından geliştirilmiştir. 5’li Likert tipte 14 ifadeden oluşmaktadır. İnsan Sermayesi, Sosyal Sermaye ve Yapısal Sermaye olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutların Cronbach’s Alpha değerleri, sırasıyla 0,82, 0,79 ve 0,68’dir.

Veriler Google Forms aracılığı ile online ortamda toplanmıştır. Hazırlanan anket formu için oluşturulan link, öğretmenler arası whatsapp grupları ve eposta aracılığı ile gönderilmiştir.

5. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde SPSS for Windows v26.0 paket programı kullanılmıştır. Verilere hangi tip analizlerin uygulanacağını belirlemek için normallik analizi uygulanmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu basıklık ve çarpıklık değerleri incelenerek değerlendirilmiştir.

Tablo 3. Normallik ve Güvenilirlik Analizleri

	Basıklık	Çarpıklık	Cronbach's Alpha
Sosyal İnovasyona Niyet	-1,276	2,903	0,857
Sosyal İnovasyonu Destekleyen Örgüt Yapısı	-0,817	1,464	0,852
Sosyal Değer Yaratmada Yenilikçilik	-1,088	2,236	0,893
Sosyal Farkındalık	-0,034	-0,377	0,582
İnsan Sermayesi	-0,453	0,318	0,886
Sosyal Sermaye	-0,814	1,306	0,922
Yapısal Sermaye	-0,745	1,408	0,835

Ölçeklerin normal dağılıma uygunluğunu ortaya koyan basıklık ve çarpıklık değerlerinin İnovasyon’un alt boyutlarından Limit ve Yenilikçilik alt boyutları hariç diğer tüm alt boyutlar için limit değerler olan -2 ile +2 aralığında olduğu, dolayısıyla normal dağılım varsayımını karşıladığı görülmüştür. Bu nedenle de bu boyutlara ilişkin analizlerde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Limit ve Yenilikçilik alt boyutlarının ise normallik varsayımlarını karşılamadığı görülmektedir. Buna karşılık;

“En az eşit aralıklı ölçüm düzeyine sahip (sürekli değişken) ve geniş örneklemden (n>200) oluşan veri setlerinin normal dağılım özelliği göstermese dahi, normallik varsayımı gerektiren analizlerde daha güvenilir sonuçlar verebildiğini”, “geniş örnekleme sahip verilerin veri dönüştürme işlemine tabi tutulmaksızın özgün halleri ile kullanılmasında bir sakınca olmadığını”, “en az eşit aralıklı ölçüm düzeyine sahip ve geniş örneklemden oluşan veri setlerinde normal dağılım varsayımının katı bir biçimde aranmamasının daha kabul edilebilir bir davranış olduğunu” Gürbüz ve Şahin (2016: 219) belirttiğinden çalışmada normallik varsayımını karşılamayan değişkenler için de parametrik testler kullanılmıştır.

Ölçeklerin güvenilirlik katsayıları incelendiğinde ise katsayıların 0,700’den büyük olduğu, dolayısıyla güvenilir sonuçlar verdiği belirlenmiştir. Farkındalık alt boyutunun güvenilirlik katsayısının ise 0,500’den büyük ve 0,700’e yakın olduğu görülmüştür.

6. BULGULAR

Bu araştırma, Covid-19 sürecinde okullarda entelektüel sermaye ile sosyal inovasyon arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek için yapılmıştır. Bu kapsamda toplanan veriler, bağımsız gruplar t testi ve korelasyon analizi ile analiz edilmiş olup ulaşılan bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4. Covid-19 Sürecinde Entelektüel Sermaye ve İnovasyona Yönelik Görüşler (%)

	Evet	Hayır
Covid-19 sürecinde öğretmenlerin sahip oldukları yetenekler daha fazla ön plana çıktı.	84,21	15,79
Covid-19 sürecinde başka öğretmenlere de eğitimin aksamaması için yardımcı oldum.	77,19	22,81
Covid-19 sürecinde eğitimin aksamaması için okul yönetiminden hiçbir destek alamadım.	74,34	25,66
Covid-19 sürecinde eğitimin aksamaması için yenilikçi yöntemler kullandım.	92,76	7,24
Covid-19 sürecinde okul yönetimi, yenilikçi yöntemler kullanmama izin verdi.	95,61	4,39

Katılımcıların Covid-19 sürecinde entelektüel sermaye ve inovasyona yönelik görüşleri Tablo 2’de görülmektedir. Buna göre katılımcıların %84,21’i Covid-19 sürecinde öğretmenlerin sahip oldukları yeteneklerin daha fazla ön plana çıktığını, %77,19’u eğitimin aksamaması için başka öğretmenlere de yardımcı olduğunu, %74,34’ü okul yönetiminden eğitimin aksamaması için hiçbir destek alamadığını, %92,76’sı eğitimin aksamaması için yenilikçi yöntemler kullandığını ve %95,61’i ise okul yönetiminin eğitimin aksamaması için yenilikçi yöntemler kullanmasına izin verdiğini belirttiği görülmüştür.

Tablo 5. İnovasyon Algısının Değişkenliği

Covid-19 Sürecinde...	Evet(n=384)	Hayır(n=72)	t (p)
Öğretmenlerin Sahip Oldukları Yeteneklerin Daha Fazla Ön Plana Çıkıp Çıkmadığı			
Sosyal İnovasyona Niyet	3,831±0,749	3,684±0,751	1,525 (0,128)
Sosyal İnovasyonu Destekleyen Örgüt Yapısı	3,632±0,722	3,490±0,733	1,533 (0,126)
Sosyal Değer Yaratmada Yenilikçilik	3,869±0,760	3,667±0,745	2,075 (0,039)
Sosyal Farkındalık	3,507±0,740	3,491±0,753	0,170 (0,865)
Eğitimin Aksamaması İçin Başka Öğretmenlere Yardımcı Olup Olmama	Evet(n=352)	Hayır(n=104)	t (p)
Sosyal İnovasyona Niyet	3,869±0,723	3,599±0,804	3,268 (0,001)
Sosyal İnovasyonu Destekleyen Örgüt Yapısı	3,663±0,725	3,428±0,699	2,934 (0,004)
Sosyal Değer Yaratmada Yenilikçilik	3,889±0,754	3,661±0,760	2,699 (0,007)
Sosyal Farkındalık	3,524±0,754	3,439±0,696	1,022 (0,307)
Eğitimin Aksamaması İçin Okul Yönetiminden Destek Görüp Görmeme	Evet(n=339)	Hayır(n=117)	t (p)
Sosyal İnovasyona Niyet	3,860±0,698	3,656±0,870	2,294 (0,023)
Sosyal İnovasyonu Destekleyen Örgüt Yapısı	3,692±0,674	3,372±0,814	3,822 (0,000)
Sosyal Değer Yaratmada Yenilikçilik	3,900±0,732	3,654±0,813	2,892 (0,004)
Sosyal Farkındalık	3,563±0,737	3,333±0,730	2,919 (0,004)
Eğitimin Aksamaması İçin Yenilikçi Yöntemler Kullanıp Kullanmama	Evet(n=423)	Hayır(n=33)	t (p)
Sosyal İnovasyona Niyet	3,825±0,740	3,583±0,852	1,787(0,075)
Sosyal İnovasyonu Destekleyen Örgüt Yapısı	3,633±0,706	3,311±0,895	2,021(0,051)
Sosyal Değer Yaratmada Yenilikçilik	3,853±0,744	3,629±0,927	1,634(0,103)
Sosyal Farkındalık	3,509±0,735	3,444±0,824	0,482(0,630)
Okul Yönetiminin Yenilikçi Yöntemler Kullanmaya İzin Verip Vermediği	Evet(n=436)	Hayır(n=20)	t (p)
Sosyal İnovasyona Niyet	3,829±0,741	3,350±0,829	2,811(0,005)
Sosyal İnovasyonu Destekleyen Örgüt Yapısı	3,634±0,702	3,088±0,998	2,421(0,025)
Sosyal Değer Yaratmada Yenilikçilik	3,858±0,742	3,363±0,995	2,201(0,040)
Sosyal Farkındalık	3,527±0,729	3,017±0,855	3,036(0,003)

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

Katılımcıların inovasyon algılarının Covid-19 sürecinde öğretmenlerin sahip oldukları yeteneklerin daha fazla ön plana çıkıp çıkmadığına, eğitimin aksamaması için başka öğretmenlere yardımcı olup olmamaya, okul yönetiminden destek alıp almadıklarına, yenilikçi yöntemler kullanıp kullanmadıklarına ve okul yönetiminin yenilikçi yöntemler kullanmaya izin verip vermediğine göre değişkenliğinin tespit edilmesi amacıyla parametrik testlerden bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan t testlerinin bulguları Tablo 5’te bütünsel olarak görülmektedir. Buna göre; öğretmenlerin sahip oldukları yeteneklerin daha fazla ön plana çıktığını belirtenlerin sosyal değer yaratmada yenilikçilik algıları, öğretmenlerin sahip oldukları yeteneklerin daha fazla ön plana çıkmadığını belirtenlere göre daha olumludur (p=0,039<0,05). Eğitimin aksamaması için başka öğretmenlere yardımcı olduğunu belirtenlerin “Sosyal İnovasyona Niyet (p=0,001<0,05)”, “Sosyal İnovasyonu Destekleyen Örgüt Yapısı (p=0,004<0,05)” ve “Sosyal Yenilikçilik (p=0,007<0,05)” alt boyutlarına ilişkin algılarının daha olumlu olduğu görülmüştür. Okul yönetiminden destek gördüğünü belirtenlerin sosyal inovasyonu destekleyen örgüt yapısına ilişkin algıları daha olumlu iken, okul yönetiminden destek görmediğini belirtenlerin sosyal inovasyona niyet, sosyal değer yaratmada yenilikçilik ve sosyal farkındalık alt boyutlarına ilişkin algılamaları daha olumludur (p<0,05). İnovasyonun tüm alt boyutlarına ilişkin algılarının Covid-19 sürecinde eğitimin aksamaması için yenilikçi yöntemler kullanıp kullanmadığına göre değişiklik göstermediği görülmüştür (tüm alt boyutlar için p>0,05). Okul yönetiminin yenilikçi yöntemler kullanmasına izin verdiğini belirtenlerin tüm alt boyutlara ilişkin görüşleri, okul yönetiminin yenilikçi yöntemler kullanmasına izin vermediğini belirtenlere göre daha olumludur (tüm alt boyutlar için p<0,05).

Tablo 6. Entelektüel Sermaye Algısının Değişkenliği

Covid 19 Sürecinde...			
Öğretmenlerin Sahip Oldukları Yeteneklerin Daha Fazla Ön Plana Çıkıp Çıkmadığı	Evet (n=384)	Hayır (n=72)	t (p)
İnsan Sermayesi	3,668 ± 0,763	3,372 ± 0,873	2,945 (0,003)
Sosyal Sermaye	3,866 ± 0,743	3,719 ± 0,813	1,514 (0,131)
Yapısal Sermaye	3,826 ± 0,658	3,604 ± 0,663	2,616 (0,009)
Eğitimin Aksamaması İçin Başka Öğretmenlere Yardımcı Olup Olmama	Evet (n=352)	Hayır(n=104)	t (p)
İnsan Sermayesi	3,673 ± 0,793	3,444 ± 0,747	2,622 (0,009)
Sosyal Sermaye	3,916 ± 0,747	3,596 ± 0,735	3,849 (0,000)
Yapısal Sermaye	3,843 ± 0,665	3,613 ± 0,629	3,139 (0,002)
Eğitimin Aksamaması İçin Okul Yönetiminden Destek Görüp Görme	Evet (n=339)	Hayır(n=117)	t (p)
İnsan Sermayesi	3,698 ± 0,763	3,398 ± 0,819	3,473 (0,001)
Sosyal Sermaye	3,936 ± 0,717	3,573 ± 0,802	4,343 (0,000)
Yapısal Sermaye	3,879 ± 0,598	3,534 ± 0,769	4,411 (0,000)
Eğitimin Aksamaması İçin Yenilikçi Yöntemler Kullanıp Kullanmama	Evet (n=423)	Hayır(n=33)	t (p)
İnsan Sermayesi	3,646 ± 0,789	3,297 ± 0,711	2,467 (0,014)
Sosyal Sermaye	3,881 ± 0,748	3,358 ± 0,692	3,891 (0,000)
Yapısal Sermaye	3,825 ± 0,653	3,349 ± 0,637	4,044 (0,000)
Okul Yönetiminin Yenilikçi Yöntemler Kullanmaya İzin Verip Vermediği	Evet (n=436)	Hayır(n=20)	t (p)
İnsan Sermayesi	3,638 ± 0,790	3,260 ± 0,665	2,104 (0,036)
Sosyal Sermaye	3,864 ± 0,750	3,390 ± 0,755	2,762 (0,006)
Yapısal Sermaye	3,817 ± 0,653	3,225 ± 0,648	3,964 (0,000)

*p<.05; **p<.01; ***p<.001

Katılımcıların entelektüel sermaye algılarının Covid-19 sürecinde öğretmenlerin sahip oldukları yeteneklerin daha fazla ön plana çıkıp çıkmadığına, eğitimin aksamaması için başka öğretmenlere yardımcı olup olmamaya, okul yönetiminden destek alıp almadıklarına, yenilikçi yöntemler kullanıp kullanmadıklarına ve okul yönetiminin yenilikçi yöntemler kullanmaya izin verip vermediğine göre değişkenliğinin tespit edilmesi amacıyla parametrik testlerden bağımsız örneklem t testinden faydalanılmıştır. Yapılan t testlerinin bulguları Tablo 6'da bütünsel olarak görülmektedir. Buna göre; öğretmenlerin sahip oldukları yeteneklerin daha fazla ön plana çıktığını belirten katılımcıların insan sermayesi ($p=0,003<0,05$) ve yapısal sermayeye ($p=0,009<0,05$) yönelik görüşlerinin daha olumlu olduğu görülmüştür. Eğitimin aksamaması için başka öğretmenlere yardımcı olan katılımcıların entelektüel sermayenin tüm alt boyutlarına ilişkin görüşleri, başka öğretmenlere yardımcı olmayanlara göre daha olumludur (tüm alt boyutlar için $p<0,05$). Eğitimin aksamaması için okul yönetiminden destek almadığını belirten katılımcıların entelektüel sermayenin tüm alt boyutlarına ilişkin görüşleri, okul yönetiminden destek görenlere göre daha olumludur (tüm alt boyutlar için $p<0,05$). Yenilikçi yöntemler kullananların entelektüel sermayenin tüm alt boyutlarına ilişkin algılamaları, yenilikçi yöntemler kullanmayanlara göre daha olumludur (tüm alt boyutlar için $p<0,05$). Okul yönetiminin yenilikçi yöntemler kullanmasına izin verdiğini belirtenlerin entelektüel sermayenin tüm alt boyutlarına ilişkin görüşleri, okul yönetiminin yenilikçi yöntemler kullanmasına izin vermediğini belirtenlere göre daha olumludur.

Tablo 7. Entelektüel Sermaye ve İnovasyon İlişkisi

	Niyet	Örgüt Yapısı	Yenilikçilik	Farkındalık
İnsan Sermayesi	,355**	,486**	,503**	,127**
Sosyal Sermaye	,424**	,498**	,547**	,259**
Yapısal Sermaye	,398**	,527**	,543**	,244**

**p<0,05

Entelektüel sermaye ile inovasyon arasındaki ilişkinin yönü ve şiddetini belirleyebilmek amacıyla korelasyon analizinden faydalanılmıştır. Korelasyon analizinde korelasyon katsayısından faydalanılmaktadır. Korelasyon katsayısı -1 ile +1 aralığında bir değer almakta ve mutlak değer olarak 1'e yaklaştıkça incelenen değişkenler arasındaki ilişki kuvvetlenmektedir. Ters olarak 0'a yaklaştıkça incelenen değişkenler arasındaki ilişki zayıflamaktadır. Katsayının pozitif olması, incelenen değişkenler arasında doğru yönlü bir ilişkinin, negatif olması ise incelenen değişkenler arasında ters yönlü bir ilişkinin olduğunu ifade etmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2016: 219). Buna göre,

Sosyal İnovasyona Niyet ile İnsan Sermayesi (Pearson Korelasyon Katsayısı= 0,355, $p<0,05$), Sosyal Sermaye (Pearson Korelasyon Katsayısı= 0,424, $p<0,05$) ve Yapısal Sermaye (Pearson Korelasyon Katsayısı= 0,398, $p<0,05$) arasında doğru yönlü ve orta şiddette; Sosyal İnovasyonu Destekleyen Örgüt Yapısı ile İnsan Sermayesi (Pearson Korelasyon Katsayısı= 0,486, $p<0,05$), Sosyal Sermaye (Pearson Korelasyon Katsayısı= 0,498, $p<0,05$) ve Yapısal Sermaye (Pearson Korelasyon Katsayısı= 0,527, $p<0,05$) arasında doğru yönlü ve orta şiddette; Sosyal Değer Yaratmada Yenilikçilik ile İnsan Sermayesi (Pearson Korelasyon Katsayısı= 0,503, $p<0,05$), Sosyal Sermaye (Pearson Korelasyon Katsayısı= 0,547, $p<0,05$) ve Yapısal Sermaye (Pearson Korelasyon Katsayısı= 0,543, $p<0,05$) arasında doğru yönlü ve orta şiddette; Sosyal Farkındalık ile İnsan Sermayesi (Pearson Korelasyon Katsayısı= 0,127, $p<0,05$), Sosyal Sermaye (Pearson Korelasyon Katsayısı= 0,259, $p<0,05$) ve Yapısal Sermaye (Pearson Korelasyon Katsayısı= 0,244, $p<0,05$) arasında doğru yönlü ve zayıf ilişki bulunmaktadır.

7. TARTIŞMA ve SONUÇ

Kalkınma ve gelişmenin temeli eğitimidir ve eğitim yeni nesillerin ulusu daha iyi bir yöne götürmesinin temel taşıdır. Ancak 2019'un son günlerinde ortaya çıkıp Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi (küresel salgın) olarak ilan edilen Covid-19 nedeniyle neredeyse tüm sektörlerin iş yapış şekillerini temelden değiştirmiştir. Bu durum eğitimin de aksamına neden olmuş, eğitimin sürekliliğinin sağlanabilmesi ve bir neslin kaybedilmemesi için uzaktan eğitime geçilmiştir. Eğitimin online olarak sürdürülmesi nedeniyle klasik eğitim yöntemleri yetersiz kalmış, yenilikçi yöntemlerin kullanılması gerekmiştir. Ancak online eğitimin doğası gereği öğretmen ve öğrencinin aynı mekanda bulunmaması, eğitimin verimliliğini tartışmaya açmış, öğretmenlerin inovatif yöntemler bulması gerekmiştir. Öte yandan eğitimin Milli Eğitim Bakanlığının belirlediği müfredat dahilinde sürdürülmesi okul yöneticilerinin yenilikçi yöntemler konusunda çekingen davranmasına neden olmaktadır. Öğretmenlerin inovatif yöntemler kullanması için okul yönetiminden destek görmesi, uzaktan eğitimin verimliliği üzerinde etkili olabilir. Ancak yenilikçi yöntemlerin uygulanması da entelektüel sermaye ile mümkündür. Sahip olunan entelektüel sermaye, inovatif yöntemler kullanılmasında etkilidir. Bu çalışmada da Covid-19 sürecinde okullardaki entelektüel sermaye ile sosyal inovasyon arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde entelektüel sermaye ile sosyal inovasyon arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Elde edilen bu bulgu okullardaki entelektüel sermaye artışının inovatif yöntemlerin kullanımını artırdığını ifade etmektedir. Altan ve Özpehlivan'ın (2019) da çalışmalarında ortaya koyduğu üzere entelektüel sermaye ile inovasyon arasında pozitif yönlü ilişki söz konusudur. Benzer şekilde Çetin, Akpolat ve Özdemir (2017) de okullardaki entelektüel sermaye ile inovasyon ilişkisini incelemiş ve entelektüel sermayenin tüm alt boyutları ile okul yöneticilerinin yenilik yönetimi arasında pozitif ilişkiyi ortaya koymuştur. Dolayısıyla okullarda entelektüel sermaye ile inovasyon arasındaki pozitif yönlü ilişkisinin ortaya konulduğu bu çalışmadan elde edilen bulgular, Altan ve Özpehlivan (2019) ile Çetin, Akpolat ve Özdemir'in (2017) bulgularını desteklemektedir.

Bu çalışmadan elde edilen bir başka bulgu, okul yöneticilerinin yenilikçi yöntemler kullanılmasına izin vermesi ve yenilikçi yöntemler kullanımında okul yönetiminden destek görmeye göre inovasyon düzeyinin farklılaşmasıdır. Okul yöneticilerinin yenilikçi yöntemler kullanılmasına izin verip desteklemesi, sosyal inovasyon düzeyini artıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Yüner ve Özdemir (2020) de okul yenilikçiliği ile öğretmen yaratıcılığı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada benzer bulgulara ulaşmış, öğretmenlerin inovatif yöntemler kullanmasında okul yenilikçiliğinin önemli rolü olduğunu ortaya koymuştur. Cansu ve İrge (2019), okul yöneticilerinin yenilikçi özellikler göstermesinin öğretmenleri motive ettiğini belirlemiş ve inovatif yönetici davranışlarının öğretmenler üzerinde pozitif etkiler yarattığını ortaya koymuştur. Tura ve Akbaşlı (2021) da öğretmenlerin inovatif yöntemler kullanmasında okul yöneticilerinin rolü olduğunu belirlemiş ve okul yönetiminden destek görmesinin yenilikçi yöntemler kullanmasında anahtar rolü olduğunu ortaya koymuştur.

Bu çalışmada Covid-19 sürecinde eğitimin aksamaması için başka öğretmenlere de yardımcı olma ile entelektüel sermaye ilişkisi de incelenmiş ve başka öğretmenlere yardımcı olanların entelektüel sermaye algılarının daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Bu alandaki araştırmalar incelendiğinde Güngör ve Celep'in (2016) de ortaya koyduğu gibi ortaöğretim öğretmenlerinin okul içerisindeki bilgi paylaşımı ile entelektüel sermaye düzeyi arasındaki ilişki söz konusudur ve örgüt içi bilgi paylaşımı, entelektüel sermayenin önemli bir yordayıcısıdır. Töre (2019) de entelektüel sermayenin inovasyon üzerindeki etkisinde bilgi paylaşımının rolünü incelemiş ve 439 katılımı ile gerçekleştirdiği araştırmasından

entelektüel sermayenin inovasyon üzerindeki etkisinde bilgi paylaşımının aracı rolü olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla bu araştırmadan elde edilen bulgular, Güngör ve Celep (2016) ile Töre'nin (2019) çalışmalarını desteklemektedir.

8. ÖNERİLER

Sonuç olarak okullarda sosyal sermaye ve inovasyon arasında pozitif yönlü ilişkinin olduğu, Covid-19 sürecinde okul yönetiminden destek görmenin ve inovatif yöntemler kullanılmasına izin verilmesinin inovasyon ve entelektüel sermaye algısı üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Dolayısıyla özellikle pandeminin eğitim üzerindeki etkilerinin azaltılmasında okul yönetiminin yenilikçi eğitim yöntemlerinin kullanılmasına izin vererek hem okuldaki entelektüel sermayeye güven vermesi hem de bu sayede inovasyon algısını artırması mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKIN, M. (2019). Entelektüel sermayenin kodlanması. *Bilgi Yönetimi*, 2(1), 9-27. <https://doi.org/10.33721/by.497801>
- ALTAN, S. & ÖZPEHLİVAN, M. (2019). Bilişim sektöründe entelektüel sermaye, iş tatmini ve inovasyon yönlülük arasındaki ilişkinin incelenmesi: İstanbul ilinde bir uygulama. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(1), 154-167.
- APALI, İ. (2018). Türk ticaret kanunu ve vergi kanunları açısından sermaye artırımını. *Mali Çözüm* (28), 245-257.
- BURMAOĞLU, S. & ŞEŞEN, H. (2011). Türk firmalarının organizasyonel inovasyon yeteneğini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(4), 1-20. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002229
- CANSU, R. & İRGE, N. T. (2019). Yenilikçi yönetim özellikleri gösteren okul yöneticilerinin öğretmenlerin motivasyonlarına ve örgütsel bağlılıklarına etkisi. *Sürdürülebilir Yönetim ve Kalkınma Sempozyumu*.
- COŞKUN, S., MESCİ, M. & KILINÇ, İ. (2013). Stratejik rekabet üstünlüğü sağlama aracı olarak inovasyon stratejileri: Kocaeli otel işletmeleri üzerine bir araştırma. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 101-132. <https://doi.org/10.11616/abantsbe.323>
- ÇALIŞKAN, M. M. (2015). Bilgi ekonomisinde entelektüel sermaye: Borsa İstanbul'da bankacılık sektörü uygulaması. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(3), 121-137. <https://doi.org/10.11611/jmer698>
- ÇETİN, M., AKPOLAT, T. & ÖZDEMİR, A. N. (2017). Okullarda entelektüel sermaye kullanımı ile okul yöneticilerinin yenilik yönetimi arasındaki ilişki. *INES Journal*, 4(13), 141-157. <https://doi.org/10.16991/inesjournal.1504>
- GÜRBÜZ, S. & ŞAHİN, F. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- GÜNGÖR, G. & CELEP, C. (2016). Ortaöğretim öğretmenlerinin örgüt içi bilgi paylaşımı, örgütsel öğrenme ve entelektüel sermaye düzeyleri arasındaki ilişki. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 932-947. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.282391>
- KAVACIK, L., YELKEN, T. Y. & SÜRMEİLİ, H. (2015). İlköğretim fen ve teknoloji dersinde inovasyon (yenilikçi) proje uygulamaları ve öğrenciler üzerindeki etkileri. *Eğitim ve Bilim*, 40(180), 247-263. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2015.2613>
- KESKİN, H., AYAR-ŞENTÜRK, H. & BEYDOĞAN, A. (2018). Yenilikçilik kapasitesi perspektifinden bilgi paylaşımı, entelektüel sermaye ve performans ilişkisi. *Business & Management Studies: An International Journal*, 6(3), 71-94. <https://doi.org/10.15295/v6i3.344>
- ÖLÇER, F. & ŞANAL, M. (2007). İşletmelerde entelektüel sermaye yönetimi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 479-500.
- ÖRNEK, A. Ş. & AYAS, S. (2015). Entelektüel sermaye ile yenilikçi iş davranışının işletme performansına etkisi: Bilişim sektörü uygulaması. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 16(2), 91-116. <https://doi.org/10.24889/ifede.268166>

- SAGIR, M. & GÖNÜLÖLMEZ, A. (2019). Yapısal sermaye ve insan sermayesinin işletme performansına etkileri: Örgütsel çevikliğin aracılık rolü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(27), 58-77. <https://doi.org/10.20875/makusobed.476375>
- SAKINÇ, S. Ö. (2018). *Finansal piyasalarda yatırımcının korunması ve Türk sermaye piyasası*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- SEZER, Ö. & AK, M. (2017). Bilgi çağında insan kaynakları yönetiminin değişen fonksiyonları. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18(2), 205-226.
- ŞENGÜL, R. (2015). Örgütsel değişim faktörü olarak inovasyon ve kamu yönetimi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(2), 141-151.
- TOPALOĞLU, E. E. & KARAKOZAK, Ö. (2017). Entelektüel sermayenin işletmelerde bir bütün olarak ölçülmesi: BIST 30 uygulaması. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 9(16), 119-136. <https://doi.org/10.20990/kilisiibfakademik.285642>
- TÖRE, E. (2019). Entelektüel sermayenin yenilikçi iş davranışına etkisine bilgi paylaşımının aracı rolü. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yönetim Bilimleri Dergisi*, 17(34), 275-299. <https://doi.org/10.35408/comuybd.415125>
- TURA, B. & AKBAŞLI, S. (2021). Öğretmen yenilikçiliğini etkileyen faktörler. *Uluslararası Temel Eğitim Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 15-28.
- TÜRKOĞLU, N. & ÇİZEL, B. (2016). Konaklama işletmelerinde entelektüel sermayenin rekabet gücüne etkisi. *Turizm Akademik Dergisi*, 3(2), 37-53.
- YILMAZ, F. & KUMKALE, İ. (2019). İşletmelerin faaliyet alanı sınırlarına göre entelektüel sermaye ve firma performansının değerlendirilmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(Ek Sayı), 199-214. <https://doi.org/10.26468/trakyasobed.528003>
- YÜNER, B. & ÖZDEMİR, M. (2020). Okul yenilikçiliği ile öğretmen yaratıcılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 50, 162-179. <https://doi.org/10.9779/pauefd.538207>